

ספרים וציורים בגליציה בנושא המקדש

בני גליציה ניחנו בסקרנות טבעית ורחבות אופקים. מאות שנים הרוו את צמאונם בספרות מכמני היהדות, וכל צבעי קשת המקצועות היו בתחומי התעניינותם. זהו ההסבר לכך שלא זנחו את לימוד סדר קודשים שהיה בבחינת הלכתא למשיחא. העיסוק בסדר זה רווח במיוחד בין שתי מלחמות העולם, וצורבים רבים הפליאו להתנצח בו בפלפולי אורייתא. הכמיהה לבניין המקדש במהרה הייתה מוחשית, ועקבותיה שרדו עד היום במקורות שונים.

ידוע לנו למשל על הרב יצחק ב"ר צבי אשכנזי (ת"ק בערך - כ"ז ניסן תקס"ו), רב בעיירה חודורוב, ואח"כ כמחצית היובל מגיד מישרים ומורה צדק בשתי קהילותיה של העיר לבוב שבתוך ושמוחוץ לעיר. במשך שנים הוא הרביץ תורה לתלמידים במסכתות זבחים ומנחות הפותחות את סדר קודשים, ואת פירות חידושי הדפיס בספריו **טהרת הקודש א-ב**, הנחשבים עד היום מהספרים הבסיסיים למסכתות אלו. פרטים אודותיו באנציקלופדיה לחכמי גליציה, ח"א, 349-350.

בן זמנו היה הגאון הנודע על שם ספריו **לבושי שרד וערבי נחל** - רבי דוד שלמה אייבשיץ (תקט"ו בערך - כ"ב חשון תקע"ד). נולד בגליציה, כיהן כרב בכמה מקהילותיה, והתפרסם בעיקר משנתקבל לסורוקה שבסרביה. עלה לארץ, וחי בשנותיו האחרונות בצפת. בין רובי ספריו נמצא גם אחד שזכה לכמה מהדורות: **תבנית בניין בית המקדש**, בנבואת יחזקאל.

איש אשכולות היה רבי שמואל ב"ר קלונימוס סג"ל לנדא (תרכ"ח - י"ב אב תרפ"ח), מראשי קהילת סנדובה וישנה הסמוכה לבוב. תלמיד חכם מופלג בנגלה ובנסתר, ומתנהג בחסידות. הרבי מבלז אמר לחסידיו מעיירה זו: "מדוע באתם אלי כאשר יש לכם אותו אצלכם?" גם הרבי **מטיטשטין** תמה עליו מדוע אינו נוטל פתקאות ומעניק ברכות. עם זאת היה מעורב בדעת עם הבריות, וכיהן כחבר במועצת העיר. נתעשר מבית מסחר שפתח, וגמל חסדים בגופו ובממונו. בראשו הגאוני היו לו פטנטים כבר בתחילת המאה העשרים כיצד לבנות מכונת טויה לציצית ומכונות כתיבה וחישוב. הספר היחיד שהדפיס הוא **בנין שמואל** בקבלה, פרעמישלא תרס"ו.

מעלין בקודש ה - אב תשס"ב

בין ארבעת הבתים שנכללו בו: ב. בית עולם על צורת בית המקדש, ולשם כך אף שרטט בידיו איך היה נראה לפי חזונו; ד. שלושת חלקי בית הקרבן, על טעמי הקרבנות, מיניהן, המנחות, עבודתן, וקרבנות הציבור. שאר חלקי הספר שבכתובים נשלחו לאוצר הספרים של ישיבת חכמי לובלין, ואבדו בשואה.

ציור המקדש

בשנת עת"ר נדפס בדראהאביטש ספר **ירושלים דדהבא** מאת הרב בן ציון ב"ר יעקב קופל כ"ץ (סרט, כ"ו תמוז תרמ"ז - וינא, כ"ח חשוון תרצ"ה), רב הערים בורשטשוב וטשרנוביץ (מאורי גליציה, ח"ג, 340-339). זוהי דרשת שבת הגדול שנשא בהיותו בן שמונה עשרה בסוגיית קידשה לעתיד לבוא, הקרבה בזמן הזה, בית המקדש שהוחל לבנותו ברשיון רומי, וביאורי סוגיות בירושלמי. היא נשאה חן בעיני הגאון רבי יצחק שמלקיס שהתפעל מהעילוי הצעיר. הרב מאיר יהודה ליבש לנגרמן אב"ד טורקא, חסיד רוזין וסדיגורה, נפטר בתרמ"ו, קרא לחיבורו על סוכות בשם **בית המקדש**, אך הוא לא נדפס. הרב אהרון שמואל קנלר היה מגיד ברוסיה בקהילות לובומל וקובל, ועבר להיות דרשן בגליציה בערים ברודי ולבוב. כמחצית מספרו **מנחת מרחשת**, לובלין תרס"ח, דפים כח-נא., מוקדשת לדרוש בניין המקדש הכולל דברי מוסר בדרך החסידות.

ר' מיכאל ברומר (ה' כסלו תרכ"ג - ט' טבת תש"ט) נולד בקלוש, ופעל בערים סטרי וקולומיאה כסוחר ועסקן ציבור. בספריו האדיר את שגב עבודתם של רבותיו אדמורי"י בית זידיטשוב. מילדותו פעמו בו געגועים לציון משקרא את מכתבי דודי אביו שהתיישבו בירושלים. לבסוף הגשים בתרפ"ה את מאוויו, וכשעלה לארץ גר בחיפה, פתח תקווה וירושלים. בהיותו פנוי מדאגות פרנסה חקר את מקומו הנכון של המקדש, והגיע למסקנה שהסלע שבמסגד עומר אינו אבן השתיה. כשפירסם בתר"ץ את ספרו: **אבן השתיה או אבן הטועים**, הוא עורר פולמוס סוער.

בסקאלא על נהר זברוטש שבדרום מזרח גליציה פעל המחנך ר' אריה ליב שוורצבך. לשם המחשה הוציא לאור בתר"ע בדפוס אבן פלקט שבמרכז ציור דמיוני של מקדש שלמה, ובשוליו דברי תקווה לבנותו במהרה.

ציור דמיוני של המקדש

אותה עיירה היתה בסיסו של הלמדן והמגיד התמהוני ר' בן ציון ב"ר צבי ברטנשניידר

- קסירר (מאורי גליציה, ח"א, 578-579). הוא נדד בקהילות רבות ברחבי גליציה, והשמיע חידושי דינים ודרשות התעוררות. בקונטרסים שהדפיס הגיב על בעיות השעה, והשמיע את דעתו (המבולבלת!) בנושאים חובקי זרועות עולם. כך למשל הוא חותם את ספרו ההלכתי שנדפס בפשמישל תרפ"ח בשם **דינים חדשים מד' ובנציון**: אני קורא בקול גדול כשופר לעלות עם ישראל כולו לארץ ישראל, לבנות את בית המקדש, לפתוח את קבר משיח בן דוד וקברי מלכים, ולעשות תחית המתים מכל העולם(!). בחיבורו הבא **הלכות גדולות מבנציון**, וורשא תרצ"ב, אותיות נ-נא, הוא מציע את רעיונותיו: לבנות את בית המקדש היום בירושלים בגג בלבד בלי כתלים כדי שלא יהיה כמו שתי וערב חלילה(!), או שיעשו אותם מזהב טהור תחת כיפת השמיים, ומאור השמש והירח יבהיק כאש(!). בתרצ"ו הדפיס שם את ספרו **דרשות והלכות בן ציון**, ובו קריאה נמרצת להקים ועדי שלום ארציים בעולם, פקודה לחבר העמים ולבריטניה למסור את ארץ ישראל ליהודים כדי לאפשר כניסה חופשית בלי ויזה וסרטיפיקט, ומכיוון שהר הבית תפוס במסגדיהם - ליעד שטח פנוי מעבר לכותל המערבי לבניית המקדש(!), ועוד קודם לכן להקריב קרבנות שהוא חיוב גמור אפילו בחורבנו.

חיידק המקדש דבק בו מילדותו בבן משפחת שטיגליץ המפוארת. ר' יצחק בנו של השו"ב ר' יעקב בדומברובה שליך טרנוב עניין בכך את חבירו ר' אברהם ויידנפלד. הם החלו לבנות דגם של בית המקדש, ובלי ספק זכו לעידודו ולברכתו של האב רבה של העיר הגאון רבי נחום ויידנפלד מחבר שו"ת חזון נחום. בני שתי המשפחות נספו בשואה, ושרד רק ר' יצחק שטיגליץ שנפטר לאחרונה בשכונת יד אליהו בתל אביב. הפעם הוא התמסר לבדו ליצירת דגם של המקדש, מעין זה שהיה מוצב בישיבת חכמי לובלין שבפולין לצורכי לימוד. את הדגם הוא מסר לישיבת כוכב מיעקב - טשבין בירושלים בה הוא מצוי עד היום הזה. שאיפה זו קיננה בו כנראה ממורשת אבי אמו הרב משה מרדכי ב"ר עקיבא אפרים שטייגר (תרי"ח - י"ז סיון תש"ד). עשרות שנים היה רבה של העיירה הזעירה רדלוב שליך טרנוב, עד עלותו לצפת בשנת תרצ"ה (מאורי גליציה, ח"ה, 130-134). הספיק בחייו לחבר שבעים ספרים, אך נדפסו מהם רק כעשרה. את הגהותיו למסכת מידות מתוך ספרו הגדול **בארות המים** הדפיס חוקר המקדש הרב מרדכי גנוט עם ביאוריו וימתקו המים, בני ברק תשל"ז-תשל"ח. בסוף הציג משלו: **בנין אריאל** - קיצור תבנית בית המקדש עם ציורים. נכתב כמדריך קצר לדגם של שטיגליץ שהוצב אז בישיבת טשבין שבה למד באותה תקופה. יוזכר גם מיוצאי גליציה ר' שאול שפר מחבר **ספר הר הבית** ושאר ספרים על המשכן וכליו, בגדי הכהונה ועבודת הקורבנות.

